

**ŠKOLNÍ ZRALOST DĚTÍ
VZDĚLÁVANÝCH V HETEROGENNÍCH
A HOMOGENNÍCH TŘÍDÁCH MATEŘSKÝCH ŠKOL**

**SCHOOL MATURITY OF CHILDREN
EDUCATED IN HETEROGENEOUS
AND HOMOGENEOUS KINDERGARTEN CLASSES**

Eva Nováková¹, Zora Syslová², Veronika Najvarová²

¹ Katedra matematiky, Pedagogická fakulta, Masarykova univerzita, Brno

² Katedra primární pedagogiky, Pedagogická fakulta, Masarykova univerzita, Brno

Abstrakt

Studie prezentuje výsledky výzkumu zaměřeného na porovnání výsledků dětí vzdělávaných v heterogenních (věkově smíšených) a homogenních (věkově stejných) třídách v posledním roce předškolního vzdělávání. Výzkum mapuje vliv věkového složení tříd na vzdělávání v mateřských školách. Bylo testováno celkem 375 dětí z 17 tříd mateřských škol v ČR. Test byl zaměřen na oblasti školní zralosti: grafomotoriku, matematické představy, prostorovou a časovou orientaci, zrakové a sluchové vnímání a verbální myšlení. Mezi výkony dětí z heterogenních a homogenních tříd nebyl zjištěn statisticky významný rozdíl. Vzdělávání dětí ve třídách s různým věkovým složením nenarušilo jejich výkon v kognitivní oblasti.

Klíčová slova: předškolní vzdělávání; heterogenní a homogenní třídy; školní zralost

Abstract

The study presents the research comparing the outcomes of children educated in heterogeneous (age-mixed) and homogeneous (age-similar) classes in the last year of preschool. The research maps the impact of the age composition of classes on education in kindergartens. A total of 375 children from 17 kindergarten classes in Czechia were tested. The test focused on various areas of school maturity: graphomotor skills, mathematical ideas, spatial and temporal orientation, visual and auditory perception and verbal reasoning. No statistically significant difference was found in the performance of children from different class settings. Educating children in classes with different age composition did not impair their performance in the cognitive domain.

Keywords: preschool education; heterogeneous and homogeneous classes; school maturity

1 ÚVOD

Předškolní vzdělávání má za úkol rozvíjet osobnost dítěte ve všech jejích aspektech, uplatňovat požadavek na vyvážený citový, sociální a kognitivní rozvoj. Polemika o výhodách a nevýhodách homogenního nebo heterogenního uspořádání třídy má dlouhou historii. Nejčastěji je spojována s argumenty, že homogenní seskupení dětí podle jednoho kritéria (věku) nevytváří skupiny, které by byly homogenní i v dalších kritériích (dispozice dětí, zájmy, zkušenosti, potřeby, rodinné zázemí) důležitých pro vzdělávání (Goodlad & Anderson, 1987).

2 TEORIE

Výzkumný proud, který se zabývá možnostmi optimálního kognitivního rozvoje dětí v různých třídách z hlediska jejich připravenosti na vstup do základní školy, reprezentuje Ansari (2017). Zjistil, že v heterogenní třídě se rozvoji jazyka a předmatematických představ věnuje menší pozornost než v homogenní třídě. Děti dosahovaly horších výsledků v předmatematické gramotnosti a čtení, v rozvoji jazyka a gramatiky a ve výkonových funkcích.

Další výzkumy se zabývají tím, zda jsou lépe připraveny na vstup do základní školy děti z heterogenních nebo homogenních tříd (Ansari & Purtell, 2018). Pokud byl v heterogenní třídě pozorován vyšší podíl mladších dětí, starší děti vykazovaly menší pokroky ve čtení a matematice. Uvedené skutečnosti, poukazující na horší výsledky dětí v heterogenní třídě, mohou pramenit z nedostatečné přípravy učitelů na specifika práce v tomto typu uspořádání.

3 METODOLOGIE VÝZKUMU

Cílem studie bylo zjistit, jaké věkové uspořádání tříd mateřských škol přináší vyšší efekt na kognitivní rozvoj dítěte před vstupem do systematického školního vzdělávání.

Bylo testováno 375 dětí ve věku šesti až sedmi let, z toho 197 chlapců a 178 dívek ze 17 tříd mateřských škol (9 heterogenních a 8 homogenních tříd).

Kognitivní vývoj dítěte bývá testován v kontextu diagnostikování školní zralosti (Bednářová & Šmardová, 2015). Ve výzkumu jsme použili standardizovaný diagnostický test „iSophi“ (Pekárková & Švandová, 2020). Standardizační studie realizovaná v roce 2021 v Psychologickém ústavu AV ČR potvrdila, že test poskytuje validní informaci o míře školní zralosti. Obsahová validita metody je dána především shodou expertů a učitelů na důležitosti úloh z hlediska školní zralosti dětí. Účelem standardizace bylo určit relevantní skóre pro zóny hodnocení testu.

4 VÝSLEDKY

Testováním bylo zjištěno, že existují značné rozdíly ve výsledcích jednotlivých dětí. Diagnostický test identifikoval akcelerované, nadané děti s rozvinutými kognitivními schopnostmi v obou typech vzdělávacích prostředí. Ukázalo se však, že jak celkové průměrné výsledky, tak průměrné výsledky dětí v homogenních a heterogenních třídách jsou v jednotlivých testovaných oblastech velmi rovnoměrně rozloženy s minimálními rozdíly. V obou typech tříd bylo nejlepších výsledků dosaženo v oblastech matematických představ, vizuálního vnímání a verbálního uvažování. Dvouvýběrové t-testy a F-testy neprokázaly na hladině významnosti 0,05 statisticky významné rozdíly mezi průměry a rozptyly výsledků dětí z homogenních a heterogenních tříd. Na hladině významnosti 0,05 nebyla nulová hypotéza zamítnuta. Věkové rozložení tříd nemá vliv na výsledky dětí v našem vzorku.

5 ZÁVĚRY A DISKUSE

Nejlepších výsledků dosáhly v obou typech uspořádání tříd děti v oblasti matematických reprezentací. Zahraniční výzkumy uvádějí, že předškolní děti mají neformální předmatematické znalosti sofistikovanější, než se předpokládá (Greenes et al., 2004).

Na rozdíl od zahraničních zjištění (Ansari, 2017) naše výsledky ukázaly, že věkové uspořádání tříd nemá vliv na rozvoj dovedností dětí v oblasti čtenářské pregramotnosti.

Výzkum je dílčím příspěvkem ke zmapování současného stavu úvah a diskusí o vhodnosti vzdělávání v homogenních a heterogenních třídách mateřských škol. Z hlediska rozvoje kognitivních funkcí dětí, nelze preferovat jedno či druhé uspořádání tříd.

Jsmo si vědomi omezení tohoto výzkumu. Řešení testových úloh nám pomohlo diagnostikovat aktuální úroveň vnímání a poznávání dětí, ale neposkytuje komplexnější pohled související s perspektivou školní úspěšnosti a socializace dětí.

6 LITERATURA

- Ansari, A. (2017). Multigrade kindergarten classrooms and children's academic achievement, executive function, and socioemotional development. *Infant & Child Development* 26(6), 2–19. <https://doi.org/10.1002/icd.2036>
- Ansari, A., & Purcell, K. M. (2018). Continuity and changes in classroom agecomposition and achievement in Head Start. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 58, 86–95. <https://doi.org/10.1126/science.1204534>
- Bednářová, J., & Šmardová, V. (2015). *Diagnostika dítěte předškolního věku*. Edika.
- Goodlad, J. I., & Anderson, R. H. (1987). *The nongraded elementary school*. Teachers College Press. Columbia University.
- Greenes, C., Ginsburg, H., & Balfanz, R. (2004). Big math for little kids. *Early Childhood Research Quarterly*, 19(1), 159–166. <https://doi.org/10.1016/j.ecresq.2004.01.010>
- Pekárková, S., & Švandová, M. (2020). *iSophi pedagogická diagnostika*. Educational and Psychological Counselling.
- Sternberg, R. J. (2002). *Kognitivní psychologie*. Portál.